

POGAŇNAJ BÓH

ČAS OPÍS EVANGELSKÍCH SERBOŮ

12. číslo

Budyšin, decembr 1972

Lětnik 92

Hrono na hodownik

Naš wumóžnik wot starych časow – to je twoje mjeno Jez. 63,16

To rěka do rěče našeho časa přeložene: Hody běchu pola a wot Boha wot wšeho započatka sem zaplanowane. To njebě čłowjeski připad, jako so tehdom w Betlehemskim žlobiku we wšej chudobje a niskosći džěco narodži, kotremuž Jězus rěkach, ale to ležeše w Božim planje. Čłowjekojo planuja a dyrba to činić. Pola Boha pak je to runje tak. „Wón wšitko pěknje w swojim času čini.“ (Prěd. Sal. 3,11) Hižo při zemskich wěcach a naležnosćach je tak, zo druhdy njeje móžno, něšto prjedy dokonjeć, hač je čas k tomu kmany a zrały. Tak dyrbimy tež Pawołowe słowo rozumić, hdyž praji: „Jako pak bě čas dopjelnjeny, posła Bóh swóhogo syna, narodženeho wěrneho čłowjeka wot žónskeje a zakonju poddaneho, zo by wón tych, kotřiž pod zakonjom běchu, wumóhł, tak zo bychmy džěćace prawo zaso dostali.“ (Gal. 4,4,5)

To tež wotpowěduje našemu hronu. Bóh je jeho posłał, zo by nas wumóhł. Wumóžnik je jeho mjeno, je jedne jeho čestnych mjenow. Runje to je zmysl jeho hnadypolneho naroda. Luther wo jandželach w Božej noci spěwa:

Či džachu: Džěćo lubozne tam w twjerdym žlobje widjeć je, we Betlehemje Dawita, kaž Micha wěšći doprědka; to waš Knjěz Jězus Chrystus je, kiž wšitkich ludźi wumóžje.

Potajkim nima so hakle a jenož čichi pjatk wo tym připowědać, ale hižo do hodowneje powěsće słuša słowo wo jeho wumóženju za nas. A při tym so jedna wo realnu pomoc za naše časne a wěčne žiwjenje; přetož woboje zhromadu słuša. Dže wo naše zbožo a našu zbóžnosć.

Je to pak aktualne, džensa hišće tak předować? „Naša doba“, tak pisaše hižo před 30 lětami němski teolog, „je swětna a zemská. Čłowjek njeje wjace tak kmany, sej wěčne wěcy rozpominać a předstajeć. Prašenja wo Bohu, wo zbóžnosći, wo pokoju duše njejsu jemu wjace tak wažne kaž wěste zemske nadawki a problemy.“ My starši fararjo dyrbimy tež přeco zaso w dušepastwstwjě spóznać, zo na příklad stare Lutherowe prašenje „Kak budu zbóžny, kak dostanu hnadneho Boha“ čłowjeka našeho časa tak njezajimuje.

Wězo připóznawamy wšitke wukony a wuspěchi na wědomostnym a techniskim polu. A to so samo wot so zrozumi, zo dyrbi čłowjek wšo

činić, zo by sebi swoju eksistencu zwěšćil a prawe styki pytał k druhim ludžom a ludam – ale tola njeje móžno, tak mjenowane „poslednje prašenje“ cyle zamjeljeć.

A tajke „Poslednje prašenje“ je a wostanje to wo našim wumóženju. A k tomu je Jězus Chrystus k hodam k nam přišol, kaž sam wuraznje praji: „Čłowjeka syn njeje

přišol, zo by sebi dał služić, ale zo by wón služil a dał swoje žiwjenje k wumóženju za jich wjele.“ (Mat. 20,28). A pola Marka (10,45) namakamy samsne slowo, jenož zo stejí město „wumóženja“ tam „zo by dał swoje žiwjenje k zaplácenju za jich wjele“. Na tajke wašnje móžemy trochu čezku wěc lěpje rozumić a sebi z přirunanjom ze swěta kupjenja jasnje před woči předstajić. Tež Pawoł jónu tak rěči: „Wy sěc droho kupjeni.“ (1. Kor. 6,20)

Na tajke wašnje chcú spytać, wam

Erich Sperling: Tak wěčne swětlo schadza tam!

(z přecelnej dowolnosću naklada Fritz Kessler, Jena)

to wukladować, štož je so stało na křižu na Golgaće. Ale ja tola bibliške rozpominanje pisam za hodowne čisło! Tam tola Čichi pjatk njesluša! Tola sym hižom wuzběhnył, zo runy puć wjedže wot Betlehema na Golgatu. Druhdy su molerjo žlobik tak rysowali, zo je křiž derje na nim spóznać. Hody so njejedna wo wěstu romantiku, ale wo narod wumóžnika, kaž naše hrono dosć jasne praji.

Wumóžnik je potajkim – w přirunanju prajene – kupc. A nětko mamy hišće wotmołwić na wjacore prašenje: Što abo koho je kupil, wot koho, za koho a za čo? Nas je wón wumóhl, kupil, „warbowal“, kaž w starym Lutherowym katechizmje steji, „wot wšitkich hrěchow, wot wěčneje smjerće a wot čertowskeje mocy, nic ze złótom abo ze slěbom, ale ze swojeho swjatej a drohej kreju a ze swojim njewinowatym čerpjenjom a wumrěcom, zo bych

sam jeho... byl!“ Z tutymi nam wšitkim derje znatym słowami našeho Luthera je tež wotmołwa mjenowana na naše prašenje! Bjez Chrysta wumóženja bychmy woprawdže byli „zhubjene džěci“, ale „Chryst je na swěće. wjesel, wjesel so, křesćanstwo!“

W dalším hodownym kěrļušu je z druhim přirunanjom wuprajene, što je wumóženje:

„Jězus je přišoł – njech zawyska [jaty!
Rječazy, puta so rozpušća wšě; [jaty,
přelamar zwjazkow, Syn Boži nam [daty,
swobodnych sčinić sej wjazanych wě. [wzaty;
Z haniby k česći je přez njeho [jaty.“
Jězus je přišoł – njech zawyska [jaty.“
La.

650 lět wobstaća Minakałskeje cyrkwinskeje wosady

Štož bě w septembur lońšeho lěta sobu w Minakale, hdyž smy tu w Božim domje přerju ekumenisku nutrnosć w našeje wosadze měli, je tehdy hižo wobdźiwał, kak je to možno było, zo su hlowne twarske džěla we cyrkwi w tak nimoměry krotkim času skónčene. Wězo bě tehdy hakle přerju džěl ponowjenja cyrkwy skónčeny. Nětk smy ze wšěm, štož smy sej w cyrkwiskim předstejerstwje předewzali, nimale hotowi a smy jara, jara džakowni, zo mamy nětko zaso woprawdže rjany Boži dom, hdžež so kaž doma čuć možemo. Wězo je trjeba, zo so Boži dom po časach wobnowja, a čim zašo čim lěpje. Nastork k našemu wobzamknjenju da pak hišće druha přičina. Čitarjam je cyle wěsće znate, zo 1972 je lěto wšelakich jubilejow. Tež naše

dženju, potajkim 3. septembra, wotmějemy. Swjedženske předowanje měješe jako zakład 23. psalm. „Ja budu wostać w domje Knjeza wěcnje“, rěka tam. Na tutym njezapomnitym dnju smy potajkim Knjezej cyrkwy dalšu swěrnosć slubili, swěrnosć hač do poslednjeho zdychnjenja. Wjele našich Minakałskich wótcow a předownikow je nam za tajku swěrnosć z dobrym přikładom.

Wyše toho smy so wo to prócowali, zo bychmy jubilejnemu lětu wšudže, hdžež je možno, tež swój wosebity swjatočny charakter dali. To namaka mjez druhim swój wuraz w tym, zo lětsa dalšu serbsku ekumenisku nutrnosć wotmějachmy. Na tutej nutrnosći je wosadny farar wuzběhnył, zo je dobra wěc, hdyž so mjez sobu znajemy. Je jara wažne, zo bychmy dobre wosobinske počahy mjez sobu nawjazali. Ale runje tak wažne je, zo tež něšto ze stawiznow našich susodnych wosadow wěmy. To tež k tomu přinošuje, zo so lěpje mjez sobu zeznamamy. Jubilejne lěto poskića nam k tomu dobrou skladnosć. Chrystusowa cyrkej je naša zhromadna wěc. Tuž chcemy tež zhromadnje wróćo hladac na zańdžene lětotki.

Přerju cyrkej w Minakale su w lěće 1322 natwarili, potajkim w předreformaciskim času. Stary kupny list z lěta 1353 w lačonskej rěči wobkrući, zo tachantstwo w Budyšinje wšě swoje prawa w Lipiču, Wjeselu, we Psowjach, Drobach, Bukowce, Łomsku a Chrósće tym z Metzrad wotstupi, kotřiž běchu w Minakale nowu cyrkej natwarili. Nowa wosada bě přerju wěsće do Budyšina zafarowana. Přerju Boži dom w Minakałskej wosadze steješe hač do lěta 1550 a měješe tři wóltarje. W lěće 1550 dyri błysk do snopow na polu swjateje Hany, to je polo napřečiwo pohrjebnišću. Sylny wětr roznjese palace snopy po wsy, kotraž so dospołnje wotpali. Tež cyrkej a fara buštej sobu zničenej. Cyrkej su potom znowa natwarili a w lěće 1616 powjetšili a ju 1744 wobnowili. W

Minakałska
we wójnje wobškodžena wěža

lěće 1752 nasta dalši strašny a zničacy woheń we našeje wsy. Cyła wjes so zaso spali, jenož cyrkej a fara stej wostałej.

W zańdženym lětotku dyrbjachu cyrkej wobnowić, a wona so w lětomaj 1856 a 1857 znowa natwari za 7 tysac tolerjow. Cyrkej měješe přerju jenož zboka cyrkwy stejacu drjewjanu wěžu. Při tutej skladnosći su nětk cyrkej z kamjentnej wěžu natwarili. W lěće 1900 su to znutřkowne našeho Božeho domu za 6 000 hriwnow wobnowili, w samsnym lěće bu tež wóltar pozloženy. 1934 bě dalše wobnowjenje cyrkwy. Na koncu druheje swětoweje wójny so cyrkej čezko wobškodzi. Byrgle běchu cyle zničene. Přez woporniwosć wosadnych buchu wšě škody bórce wotstronjene.

Po poslednjeje swětoweje wójnje wotměwachu so dlěši čas Bože služby w šuli. Nowe byrgle zhotowi firma Schuster w Žitawje. Wone maja dobry zynk, a naše byrgle slušeja sobu k najrjějšim a najdrohotnišim w cyłym Budyskim wokrjesu.

K česći jubileja wobzamkny potajkim Minakałskeje cyrkwinske předstejerstwo ponowjenje Božeho domu znutřka. Lochka wěc tajke rozsudjenje njeje. Ale woporniwosć jich wjele we wšěch wsach našeje wsady je zwoprawdženje jednoho dobrego zaměra tež tutón raz zmóžniła.

Wóltar w Minakałskim Božim domje

susodne wosady maja wšelakore jubileje. My w Minakale hladamy lětsa wróćo na 650 lět wobstaća našeje wosady. My smy potajkim jedna z najstaršich wosadow Łužicy.

Kak móže to hinak być, hač zo ma žnjowodžakny swjedžen we wokolinje kaž našeje swoje wosebite městno w cyrkwiskim lěće! Tuž smy so za to rozsudzili, zo jubilejne swjedženske kemše na žnjowodžaknym swje-

Hač dotal smy wokoło 18 000,— hr za to wudali, ale my ličimy z tym, zo změjmy za ponowjenje cyrkwe wjace hač 20 000 hr zapłaćić.

Z najstaršich časow słušachu k Minakalskej wosadze sčehowace wsy: Minakał, Hatk, Wjesel, Lipič, Pso-wje, Droby, Łomsk, Chróst, Bukowka, Radworski hajk, Rudej a Tranje. Poslednej dvě wsy přisłušeštej jenož hač do lěta 1823 Minakalskej wosadze, potom buštej do Delnjeho Wujezda zafarowanej. Ze založenjom noweje cyrkwe w Łupoji wotpadnychu nimo Łupoje sameje Łupjanska Dubrawa, Bronjo, Měrkow, Lutobč, Stare a Nowe Boranecy, kotrež nětk zdžela Chwaćicam přisłušeja a zdžela hromadze z druhimi wsami Łupjansku wosadu tworja. Ewangelscy Radworskeho hajka a Kamjeneje dale k nam słušeja.

Minakalska wosada je jedna z tych ewangelskich wosadow Sakskeje ew.-lutherskeje krajneje cyrkwe, hdžež so hišće Bože služby w serbskej rěči nimo němskich Božich službow wotměwaja, a to po možnosći kóždy druhu nježdelu, znajmjeńša pak dwójce wob měsac.

Naše zwony su jara stare. Wulki a mały zwón staj ze 14 lětstotka, srěni je z časa 30lětneje wójny, z lěta 1628. Wołtar je z lěta 1686 a bu cyrkwi darjeny wot Korle von Ponikau. Na nim móžeš w lačanskej rěči čitać: K česći trojeničkeho, najlěpšeho a najwyšeho Boha da tutón wołtar natwarić Korla z Ponikau, w lěće 1686. Z wołtarjom zwjazana je klětka. Wobaj staj potajkim z jednoho cylka. Wołtar je cyle z drjewa rězbowany. Na woběmaj bokomaj steji na fundamenće japoštoł. Na lěwym boku widziš japoštoła Pětra z klučomaj a na prawym boku mamy japoštoła Pawoła z mječom ducha. Na wołtarju stejitaj hač do džensnišeho dnja při swjatym Božim wotkazanju dwaj našich keluchow, ko-

trajž staj jara staraj a drohotnaj a staj swědčenje najrjeńšeho wuměstwa k česći Božej.

400lětny reformaciski jubilej je Minakalska wosada w lěće 1954 woswjećila. 6 lět pozdžišo, potajkim 1960 bě dalši wulki podawk we stawiznach našeje wosady: serbski cyrkwinski džen w Minakale.

Ze 650 lět wobstaća tuteje wosady je 40 wosadnych fararjow z mjenom znate. Za Serbow je cyle wěsće zajimawe, zo jedyn z Minakalskich duchownych, a mjenujcy Jan Langa, kotryž zemrě 1728, słuša sobu k přeložerjam swjateho Pisma do hornoserbskeje rěče.

Minakalska wosada ma nětk nima-le 1 800 wosadnych, 1948 měješe na 2 000. W 95 swójbach čita so Pomhaj Bóh.

Minakalske pišćece

My smy džakowni za wšo, što mamy. Bóh zdžerž nam naš luby Bož dom! Bóh daj nam wšém bratrowsku lubosć po přikladze Knjeza cyrkwe Jězom Chrysta na našim puću k lětu 700 w cyrkwiskim žiwjenju!

Pučowaca hródz

Lěto 1910

Hólčec sedži na tepichu před kaminom a hlada do wohenja, hdžež płomjenja sčěpki žeru. Zady njeho blyšći so božodzěsćowj štom z wjele swěčkami. Ale hólčec njecha božodzěsćowj štom wjace widžec, tež nic dary, kotrež pod štomom na njeho čakaja. Wšak wě, što tam steji: nalěwo Betlehemska hródz, z Mariju a Józefom a žlobikom, z howjadom a wosołom, z pastyrjami a wowcami; naprawo artilerija ze štyri kanonami, z knjezom stotnikom na konju a z wobkedzbowarjom na straži. Ně, wón njecha wot toho ničo wjace widžec. Nan a wowka bęštaj so zaso wadžiloj, nic wótrě, ně, bęštaj jenož ze zlymaj wočomaj na so hladałoj a hubu sčahałoj. Knjenje a knježa klinkachu hižom ze škleńcami, a nana sy móhl jasnje słyšeć, kak so w salonje smjeje. A wowka hraješe na spineće¹ „Džowka Cionska, wjesel so“. — Nanowe žorty z kazina wojuja přećiwu wowcynym pobožnym kěrlušam. Hólčec słuha. Štó drje dobudže: nan abo wowka — artilerija abo Betlehem? —

Přeco hišće hraje wowka, přeco hišće sčěrja so fenrichojo a leutnanc. Nadobo spinet mjelči. Nan bě duel dobył. Duel? Ně. Jědnaće hubicow (haubitow) přećiwu jeničkej pistoli? To wšak njeje duel. Jědnaće mužacych kyrkow přećiwu spinetej? Ženje wón sylnišemu prawje njeda. Chce přeco sprawnje sudzić. Wón chce jónu ze sudnikom być.

Hólčec hlada na hodowny štom a widzi Betlehem a artileriju. Wón chce winu na tutej zwadze wotkryć. Połwótrě započina swoju sudnisku narěć: „Moji knježa přisažnicy! Dnja 24. hodownika lěta 1910 zastupja při wuzni swojby v. H. wokoło sedmich wječor do stwy swobodneje knjenje v. Z., kotraž běše hodownje wupyšena. Harald třinaćelětny syn wyšeho leutnanta v. H., komanděr artilerijoweho regimenta štyri, změje w tutej stwě swoje wobradjenje. Wón jako přemi zastupi. Jeho sčehuje swobodna knjenje v. Z., wowka tamneho hólca, z dobom mać zemréteje komanderoweje mandželskeje. Hólcowy nan sčehuje z pjeć mlodymi oficěrami regimenta a jich knjenjemi. Po swjatočnej přestawce

woprašo so nan wowki, hač njehy chcyla hodowny kěrluš zaspěwac. Woni spěwaja „Čicha nóc, swjata nam nóc“. Po wuspěwanju kěrlušamołwi nan syna, sej dary wobhladać. Hólčec sydney so na tepich a wobhlada sej dokładnje wobraz Božeje nocy, kotraž běše na lěwym boku pod štomom natwarjena. Nad hródzu wuhlada wón napismo ze zlotymi pismikami a prócowaše so, tuto napismo zrozumić. Wón chcyla hródz zběhnyć, zo by lěpje čitać móhl. Tola hródz je přečezka. Tuž čitaše wón ležo z wótrym hłosom: „Gloria deo in excelsis“, a praše so: „Što to rěka, nano?“ Nan wotmołwi: „Za tym dyrbiš so wowku woprašec. Ta je čí to wobradziła.“ Wowka pak znapřećiwu a rjekny přichodnemu synej: „Prošu, wotmołw ty jemu. Je prawje, zo so syn nana praša.“ Komanděr pokloni so chětrje před knjenju a džeše: „Česć budž Bohu we wysokosći“. Tak to rěka, mój syno. To by tola dyrbjał sam wědžec, wšak chodzić na pačerje! A tež hdyž hišće lačansćinu nimaš, tak by tola přenje słowo z francoskeje rěče wotwodzić móhl. Přetož gloire pochadza z lačanskeho gloria. A što „gloire“ woznamjenja, dyrbjała w domje pruskeho oficěra kóždy hospoza wědžec. Gloire a patrie, česć a wóćina! Wobě słowje słušatej hromadze. Nětko přetorhny stara knjeni komandera, a džeše: „Ale w poselstwje njebjeskich wójskow słušatej česć a Bóh hromadze!“ Na to komander wotmołwi „Pardon! Ja pak sym jenož komander pruskich wójskow!“ Nětko so fenrichojo smějachu. Knjeni domu pak prošeše hosći do jědzernje k blidu.“ —

Hólčec zańdželi woči. — Štó ma nětk prawje, štó nic?

„Ja to njewěm. Snano ničo — abo kóždy? Abo sym ja wina? Wónaj so tola mojedla wadžeštaj. Dyrbjał pak sej nětk kulku do hlowy třělić? Jenož, zo by zwada njenastala? — Stój! Ja njejsym wina! Hródz je na wšém wina! Ně: napismo wyše hródze! — Moji knježa přisažnicy: napismo je wina. Wy měniće, zo njemóžeće napismo woskorzić a zasudzić? Maće prawje, moji knježa! Ja pak so was prašam: štó je napismo zestaja? — Ničo so njezamołwi? — Potajkim wobskoržba přećiwu njeznatemu! Ale, moji knježa! Napismo steji nad hródzu, hródz pak je w našich rukach. Potajkim je hródz za tole napismo zamołwita.“ Hólč poča ze swjatočnym hłosom:

„Betlehemska hródz! Wy sće wobskoržena wubudženja njeměra dla. Maće něšto za swoje zakitowanje rjec? — Moji knježa přisažnicy, wobskoržena mjelči. — Betlehemska hródz, w mjenje Jeho majestosće kejžora, zasudžam Was k smjerći. Wusud ma so bórže zwoprawdzić.“

Takle rěči hólč. Potom poda so do salona, hdžež běchu tamni knježa.

Lěto 1916

Robočanam na knježim dworcje njemóže so lěta k hodam wobradzić. Baron je padnył. Jenož džěći rólnych džělačerjow buchu popođnju zahe do knježeho domu wołane. Ale njebě tam ani swjatočnje ani wjesele. Ba-

ronka fukny jenož jónu z wupłakanym mjezwocóm přez čeladnu kuchnju, zo by so wobhoniła, kelko džěci je přišlo. Wotročk, kotryž hewak přeco rumpodicha hraješe, běše tež do wójny dyrbjał. Wulke džěci hladachu zrudnje. Wone dyrbja sobu pomhać, w hródzách a lěsach, dokelž nanajo pobrachuja. Jenož te małe maja swoje wjesele z knježej kucharku. Někto su syte a smědža zaso domoj hić. A kóžde dóstanje hišće při durjach pakćik. Tón smědža wone hakle doma wočinić, takle sej to přeje nuknicarjowa² žona. Pola Kumlatec čěrja dvě holcy a dwaj małej hólcaj do čežki. Mać bě štomik wupyšiła. Džěci běchu to hižom wot wonka widžale. Na špundowanju leža jałorcowe hałžki. Jich wón a poch, kotryž so w kuchinskich kachlach dymi, šćipa džěćom do nosa Kumlajtowu njemóže nchtó znjeměrněć. Jeje dla njech je wójna, jeje džěci pak změja swoje wjesele! Prócuje so, zo by so w kachlach lěpje paliło. Muž je w hródzi. Jeho křiwemu chribjetej maja so džakować, zo njeje wójna tež do jich čežki začahnýla.

Wohěń knyskota pod wódnym kotołom. Po wobradženju dyrbja so džěci kupać.

Tak, někť do dobreje stwy! Kumlajtec mać wotwjaza sej falu. Woni spěwaja „In dulci júbilo“ a modla so jedne „Strowa sy Marija“. Potom dóstanje kóžde džěćo wot maćerje por šěrych, wołmjanych nohajcow. — „Zaplać Bóh, maći!“ — „Wšak je derje! — „A někť wočiniće te knježe pakćiki!“

„Nic z nožom, Greta! Rozwjazaj suk z porstami. Je tola wójna!“ Mać pomha Traudli. Trjebane hrajki, klankl za holcy; za Pětra, wulkeho, konik bjez wopuše a wozyk. Mały Pawoł stona pře swoje suki. Jeho pakćik běše najčeši. Skónčnje smě jemu mać pomhać. Bratr a sotře wćipnje přihladuja.

Što Pawołk ze swjeho pakćika čaha?

„Chěžu!“ zawoła Traudla. „Chěžu za moje klankl!“

„Wona je ze železa“, zawoła Pětr, „bróznja ze železa. Mój kón a mój wóz tam nutř džetej. Pawlo, mój započnemoj wóznistwo. Ty mi přenaješ bróznju za konika a wóz. A ja činju fóry. Hlej, wyše wrotow stej hižom napismo naju firmy. Greta, čitaj tola raz, što tu stej!“

Greta so schili a čita wótře: „Gloria deo in...“

„Što ty prajiš?“ woła mać a zběhny bróznju. „To je swjata Betlehemska hródz. Wotkel da ta přińdže!“

„Nó, z Betlehema“, měni Traudla. Mać pak z hłowu wije. „Škoda, a swjata swójba je što wě hdže wostała.“

„Dokelž je wójna, nic wěrnó, maći?“

Kumlajtec mać staji hródz na špundowanje. „To wšak je přeco to samsne. Swjata swójba nima hródze, a hródz nima swjateje swójby. — A někť hrajkajće sej pěknje! Woda za kupanje buďže hižom horca. Greta, pój sobu!“

Jako Greta nowe košle za tamne džěci wokoło kuchinske kachle po-

wěša, rjekny wona: „Chiba zo je swjata swójba w druhim pakćiku?“ „Snano haj“, džeše mać. „Wopraše so jutře raz tamne džěci.“ —

Pawołk sedzi na swojej železnej hródzi a wikuje z Pětrom. Tón jemu hižom cyłu chwilu ruku napřećo wupřestřewa. „Ja ći tola tu hródz přeć njebjeru, Pawlo. Ty dyrbiš mi ju jenož přenajeć. Z tymi fórami činimy cyłu hromadu pjenjez. Daj mi tola ruku!“

Tež zyma ma rjane wobrazy

Pawołk pak wotkiwny, tak kaž to na konjacych wikach činja. „Tule hródz přeć njedam. Ta je za swjatu swójbu.“

Njedaj sej woći wutřěć, Pawlo!“

wołaše Traudla ze swjeho kućika. „Marija a Józef hnydom přińdžetaj!“ Wona bě klance swoju nóstřewku³ wokoło hłowu zwjazala. Někť pytaše za kiješkom za „Józefa“.

„Kedžbu, Pawlo —“, započa Pětr znova a tykaše jemu zaso swoju ruku napřećo. „Ja ći konja přepisam. Přenaješ mi potom hródz?“

Pawoł wiješe zaccpěwajo z hłowu. „Ja tola njejsym započatkar“, při tym hubu scáhowaše, jako by trubku kuril, „twój kón je tola chory!“

„Mój kón je dobry! Hlej jemu tola do klamy!“

„Kón je chory. To počmje widžiš. Je tola bjez wopuše.“

Pětr pušći swoju ruku. A hižom ju zaso zběhny. „Potom ći přepisam swój wóz. Přenaj mi za to hródz! Sy přezjedny?“

Skónčnje wza Pawoł Pětrowu ruku. „Derje, Pětro!“

Pětr wza wóz a konja a tykny wo- boje do hródze.

„Na wóz pak dyrbiš moje mjeno napisać, Pětro.“ — Haj, ja du chěť po Grečiny wołojnik, počakaj!“

Někť je Pawoł wobsedžer hródze. Traudla přińdže ze swjeho kućika. Schili so a tykny Józefej mutličku do lěweje ruki. Někť stej wobě klance prawy swjaty por. Pawoł sedzi na hródzi. „Pušć naju do hródze, luby knježe“, džeše wona z hlubokim hłosom, „wonka je tak žalostnje zyma, a swjata Marije dóstanje džěćatko.“

Pawoł pak so njehiba. Wón chce Pětrej prajić, zo njech radšo mjeno z tintu na wóz napisa, abo hišće lěpje: njech Greta jeho mjeno napisa; Greta je pisac wuknyła, a Pětr je započatkar.

„Hej, Pawlo, ćin tola sobu! Pušć nas do hródze!“ prošeše sotra. Pawoł wotkiwny. „Njeměj so tak hłupje. hródz je přenajata. Njejsy to slyšala?“

„Ale w hodownej powěsći bě tola tež městna w hródzi, jenož nic w hospodze.“

Sotra hišće chabła. Njewě, što móhla hišće rjec. Stany a dže k maćeri. „Maći, Pawoł njeda Mariju a Józefej do hródze. Nic wěrnó, w hró-

dzi bě tola tehdom ruma?“ Mać pak njeje posłuchała. Kidny runje druhi kotoł kupanskeje wody do wanje. „Wostaj te hrajki a wusleć so! Móžeš so někť kupać.“

Lěto 1927

Ranžerski mišter Seidel chce, hdyž ze služby přińdže, swjeho hólca widžeć, wšojedne hać je wodnjno abo w nocy, hać we ložu leži abo za kuchinskim blidom svoje šulske naddawki čini abo z nowej železnicu sej hrajka. Seidel je zašu zymu žonu zhubil. Tola Egon je kaž maćeri z wočow wupadnjeny. To praja wšitcy w domje, wot mansardy hać do pinčnej etáže.

Tola džensa tu Egon njeje. Hižom čmicka. Železnicu je drje natwaril. Potajkim njemóže předaloko być. Seidel praži běrny. Jako běchu dopražene, staji tyhel do dowarjaka. Wza dvě bleši piwa z nachribjetnika: slódne piwo za hólca a swoju blešu kóžlopiwa. Slódne piwo pak pod swojim ložom schowa. Hdyž tu hólce njeje, tež žane piwo njedóstanje. Jemu so tola ničo stało njeje? Seidel dže hišće do předchěže a zaklinka pola susodźić. Hać drje woni wědža, hdže Egon je? Ně, před poł hodžiny bě tu hišće hrajka. „Ale čakaj jónu Seidelo! Pohladaj tola raz do pincy. Tam su nowi ludžo začahnýli. Snano jim při nutřumowanju přihladuje.“ — „Nowi ludžo?“ — „Haj, tam něhdže z Pomorskeje. Jedna tołsta z dwěmaj wulkimaj kadlomaj.“

Seidel stupa pjeć schodženkow dele. Před durjami bjez napisma zawoła: „Egono!“ Cuza žona jemu woćini. Što je? Hać je tu mały hólce z čerwjenej štrykowanej jaku? Ně, ale hać je wón młodeho kadlu z drjewjancami widžal? Ně. — Hižom běchu durje zaso začinjene! Seidel stupa zaso po schodže horje. Nó, čakaj, ty njeplecho! Na poslednich scho-

dženkach zaslyši wón Egonowy jasny hlós. Bohu budú džak!

„Egono, pój jónu ke mni!“

„Nano, ja mam lokomotiwowy kólnju!“ A hižom rumpluje hólčec poschodže dele, před sobu ma čežku wěc. „Jowle, nano, hladaj jónu!“

Nan bě stejo wostał a měješe prahu ruku w zaku.

„Hm. Hdže ha sy był, hdyž sym domoj přišoł?“

„Na lubi, nano, z Pawołom. Jow, to je Pawoł Kumlajt.“

Horjeka steji młodženc z hněwym mjezwočom.

„Džensa su tola Kumlajtec začahnyli“, plapoce hólčec dale. „A cí maja tak wjele čapora. To docyla wšitko na lúbju njeńdže. Tuž je mi Pawoł tule kólnju za lokomotiwu darił.“

Seidel wza swojemu hólcej čežu z rukow. „Nó haj wšak“, rjekny „to tola njeje kólnja za lokomotiwu. Snano bróžnja.“ Nětk steji Seidel před tamnym młodžencem. „Što ha bě to bylo?“ so prašeše. Młodženc z ramjenjomaj sčahowaše. „Jelizo pola železnicy wuwučeneho zamkara trjebaće; ja sym bjez džěla.“

Hólčec bě swojemu nanaj zaso tamnu čežku wěc wotewzał a ju k swojej železnicy stajił. „Hladaj, nano, lokomotiwu dže runje do kólnje, a tender tež!“

Seidel bě so čapnył. „Što ha so tu stawa?“ rjekny a pokaza na signal. „Čehodla steji na swobodne?“ Nan da Egonej plac za wuši. „Pój wječerjeć!“ Hólčec přinješe lokomotiwowu kólnju sobu do kuchnje a staji ju na blido. Nastajnosći na nju hlada, při tym na wječer zabywajo. „Nano, tam je tola něšto nad wrotami napisane!“ „Ach haj, čitaj jónu!“ rjekny nan. Nan pak je ze swojimi myslimi što wě hdže. Tuž njeslyši, što jeho syn tam čita. „Ach, wěš, Egono, tajka prawa lokomotiwowa kólnja dyrbi čorna być, hewak žana njeje!“ Hólčec z wjesolósću zawoła: „Ja ju wobarbju!“

Je hižom w džewječich, wonaj pak přeco hišće za kuchinskim blidom sedžitaj. Kólnja je nětk čorna, wězo tež złote napismo. „Što ha to jenož rěka: Gloria...?“ „Gloria?“ zabórči Seidel, „kling, klang, gloria, z tym su do wójny wučahnyli.“ Hólčec spozdžiwany na lokomotiwowu kólnju hladačo rjekny: „Ale kaž wójna wona njewonhlada. — A jutře, nano, napisaj mi z bělej barbu wyše wrotow napismo ‚lok I‘ nic wěčno?“ — Seidel ngyň z hłowu. — „Jow je hišće bleška piwa za tebe, hólčec.“ —

Egon leži hižom we ložu. A Seidel spyta hišće raz tamne potajne napismo wučitać: „Gloria deo in excelsis“ — mój swěće, hdže bě tole hižom čitał! Tola njemůže so dopomnić. —

Lěto 1946

Zady nakładneho dwórnišća leži kopica brunicownje. Wulka šwita luźi čaka tam mjelčo zymu mrějo. Wótry wětr wěje wuhlowy próch a sněh přez kolije. Stary muž, přeni w dolhim rynku, zběhny swój měch na wóz. „Pój“, rjekny wón holčce. Wón čaha, holčka čišći. „Čakaj jónu“, rjekny wón, a pokaza na něšto čer-

Naš luby, swěrný přečel,

Pawoł Tomko

farar na wotpočinku

je na Božu prawdu wotwołany.

My z jeho swójbnymi a z cyłej ew-luth. slowakskej cyrkwy wo njeho žarujemy. Dlěši čas so hižom wo drohe žiwjenje swojeho sprawného přečela bojachmy. Na wobrazu wiđizmy jeho hišće w polnych mocach.

Wón bě tak přewšo pilny.

Džělo w Božej winicy, džělo za jeho lubowany slowakski lud a tež za nas Serbow jemu ženje njebě kwakla.

Wjele džěla jemu hišće do rukow hladaše njedžiwajcy jeho wotpočinka. Wón njeměješe žane chwile za wotpočowanje — a nětk tola wotpočuje.

Nječ wotpočuje w měrje. Wěčne swětło njech so jemu swěći.

Sobotu, 29. 10. 1972 je w 72. lěće swojeho žiwjenja wusnył. Srjedu, 1. 11. 1972 jeho wotemrěte čělo pochowachu na pohrjebnišću jeho ródneje wsy w Štrbje tam pod samymi Wysokomi Tatrami.

Štož z nas Serbow — ewangelskich abo katolskich — přeni přindže do Štrby, stup sěcha k jeho rowej a spominaj za nas wšitkich na našeho lubeho, droheho přečela.

wjene. To je roztorhana matracca, kotraž tam mjeze wšěm móžnym čapom ležeše. „Džědo, što ha pytaš?“ „Pruželeš. Jednu pružel za moje ložo.“ Nětko tež holčka pyta. „Džědo, hlej, jow je ptača chěžka!“ — „Ach, wostaj ju ležo. Pój dale.“ — „Ale džědo, ptački tola nětko nič njenamakaja.“ — „My tež nic. Pój,

pomhaj mi dale. Što ha hišće hladaš?“ — „Džědo, ja sym tam swoje rukajcy ležo wostajiła.“ — „Hlupa Liza!“ Starc dže wróćo. — „Hlupa Liza? Mój Božo, čehodla je wón to prajił? Holčka je tola tak dobra k njemu. Haj, wopravdže, tam te rukajčki leža. A to tam dyrbi ptača chěžka być? Muž chce ju zběhnyć. Wona pak je primjerzjena. Skónčnje može ju zběhnyć. Ow, ta pak je čežka. Ptača chěžka ze železa?“ „Tak, holčka, tu maš swoju ptaču chěžku.“ Starc staji ju na mēch. Holčka čišći. Wjeseli so a wiđi jenož hišće chěžku a ptački: wroble a sykorki a kosaki. — A wšitke budújeja nasycene.

Lěto 1958

Wokna baraki su wobswětłene. To je přez cyrkwinSKU zahrodu wiđjeć. Dwě holcy chwatajej po pućiku přez zahrodu do baraki. „Slyšiš? Woni hižom spěwaja. Chcemoj wočaknyć?“ Tamna nyga. Pod přenim woknom wostanjej stej. Zawěški su začehnjene. „Hač Günter wječor nawjeduje?“

„Günter tu budú. Ale hłownu wěc ma džensa Monika na starosći.“

„Što, Monika? Móže da Monika bibliske wukładowanje nawjedować?“

„Čehodla nic. A nimo toho chcemy tola džensa z hlinu džělać.“

„To pak njejsym wědžala. Škoda. Nětko nimam swoju falu sobu. Ale ja wšak tak a tak nič njedokojam.“

Spěwanje bě přestało. Holčce zastupitej do předchěže, sluchatej. Nutřka drje so modla. Skónčnje zastupitej. Běta adwentska hwězda swěći. Šwita mlodych holcow a mužow bě so wokoło dweju blidow zhromadžila. Hólcy mějachu hižom ruki poľne čerwjeneje hlíny.

„Što ha to budú?“ prašešo so Brigita. „Figury za hodowny žlobik“, džeše Monika. „Pójće, sydńce so tola raz!“ — „Figury?“ wospjetuje Brigita. „Hač drje to dokonjamy?“ — „Ach tola. A ty tež. Wšako hólcy sobu činja.“ — „Smy tola na zašłym wječoru sej wšitko rozpowědali“, rjekny Günter. „Nó wiđizće, a ja njejsym byla, a nětko njewěm, što a kak. Radšo hnydom zaso domoj póndu.“ — „Wostaň tu, Brigita“, woľaše mlody muž. „Ty směš za moju wowcku model stać!“ — „Wostaj ju na pokoj!“ rjekny druhi młodženc. „Pój Brigita, sydń so ke mni! Štož ja ze swojimaj murjerskimaj pazoromaj dokonjam, to ty tež dokonješ.“

Brigita přeco hišće přihladuje. Tu a tam je hižom spoznać, što wšitko z hlíny nastawa. To drje budú Marija?

„Póndžemy po hodžoch zaso k starym luďom na spěwanje?“ so Brigita prašeše. „Haj“, wotmołwi Günter, „a k tomu trjebamy hodowny žlobik. Chcemy jón wšudžom, hdžež spěwamy, nastajić, rozumiš?“ Brigita nyga a přihladuje holcam, kotřež pilnje džěfaja. Pytajo hlada Brigita na blido: „A štož zhotuje žlobik a hródž?“ Tamni zběhaja hłowu. „Wiđizće! Žlobik bychmy nimale zabyli. Njeje Renata jón chcyla wudžělać. A nětk njeje přišla. Brigita, kak by z tobu bylo? Sydń so ke mni, ja cí pomham!“

Chabłajo so Brigita sydney. Njewě najprjedy, što z hlinu započec. Potom spyta, ale spózna, zo to njedokonja. „A što přewozmje hródź?“ — „Chceš ty ju přewzac, Brigita?“ — „Ně, ně, ja so jenož prašam, dokelž mamy doma na łubi staru ptaču chěžku. Chětro wulku. Twój Józef, Güntero, by so derje pod wrota hodzał. A twoja Marija tež, Ilsa.“ Tamni mjelča. „Derje, Brigita, by ty raz po chěžku šla?“

„Ja će domoj dowjezu“, rozsudži Tomas chětfě. „Pój, Brigita!“ — — Lědyma běštaj durje za sobu začiniłoj, so tamni wototrhnychu:

„To hišće pobrachuje. Tajkile njerjad! Ně, ně, my Brigičinu chěžku njetrjebamy. A ty, Güntero, sy tola tež zwoprědka přečiwo hródźi byl.“

„Haj, to drje sym prajił. Ale my tola nječamy Brigitu zhubić. Wona tola k nam słuša. Tohodla sym ja ,haj‘ prajił.“

„Ty maš prawje, Güntero“, jemu jedna z holcow přihłosuje. „Prěnja Betlehemska hródź njebě zawěsće tež žana twórba wumělca. A tajku ptaču chěžku móžu sej cyle derje předstajić.“

Młodži ludžo so zaso změrowachu. Džěłachu dale. Poł hodźiny pozdžišo zastupi Tomas jako přeni a staji želznu chěžku na blido. „Njeprajće

ničo, wona je čisće zalubowana do tutoho monstruma.“

Nětko zastupi tež Brigita ze zbožownym posměwkom na mjezwoču. „Měj džak, Brigita“, rjekny Günter. „To pak njebě ptača chěžka“, šepny jedyn z holcow. „Čehodla?“ — „Tam tola steji ,lok I‘ nad wrotami.“ — „Ach haj“, rjekny Brigita, „jako běch mała, sym to něhdže namakała, a smy to přeco za ptaču chěžku měli. Tak dołho kaž bě mój džed žiwy, stejese chěžka přeco pod jeho woknom.“

„Móžemy tola tuto dziwne napismo wušmórac abo wotškrabać“, radžeše Tomas.

Wjetšina holcow a holcow pak njeje z cyłej wěcu přezjedna. Tute rjane figury a k tomu tale njelepa kólnja. Tomas škraba, zo by so dziwne napismo zhubilo. Tamni mjelča. „Sy skónčnje hotowy, Tomaso?“ Žana wotmolwa. Tomas a Günter hromadu šeptataj; potom hladataj na Brigitu, kotraž zady njeju steji.

„Što ha je? Čehodla tak hladataj?“ so něchtó praša.

Günter staji hródź dosrjedž blida a pokazuje na wotškrabany blak.

„Jow, čitajće!“

Jedna holca čita: „Gloria deo in excelsis.“

„Ně“, jedyn z nich zawoła, „to tola možno njeje!“

„Čehodla?“ so tamni prašaja.

„Haj, to trjechi“, wobkruća Günter. „Češć budž Bohu we wysokosci. Takle tu steji. Tuta lokomotiwowa kólnja běše něhdy Betlehemska hródź, z Mariju a Józefom a ze žlobikom. To drje dyrbi tak być.“ — „A to je tež tak być dyrbjalo, zo Brigita džensa přińdže. Hewak by moja Marija swoju prawu hródź njenamakała. Widžiš, Brigita, hdy bychmy tebję njeměli!“ Tamni mjelčo přihladuja, jako Günter swojeho Józefa do hródže staji a Ilsa swoju Mariju, potom pastyrjow a wowcy.

„Nětko dyrbymy skónčič“, džeše Monika, „je hižom pozdže.“

Woni steja koło wokoło blida a hródže.

„Monika, nětk sy ty zaso na rjedže“, prošese Günter.

„Ja?“

„Haj, ty! Ty sy tola wječor nawjedowała.“

Wona z hlówu kiwny a pohlada na hródž. —

„Ty maš prawje“, rjekny Günter. „Nichtó z nas njeje džensniši wječor nawjedował.“ — Johannes Schöne

Słowničk: 1 spinet = hudźbny instrument, mały cembalo, 2 nuknicar = zastojnik knježeho dwora, 3 dowarjak = tak mjenowana warjaca kista, 4 pružel = Sprungfeder

Kupa Rügen

Jako lětsa na tutej rjanej kupje ze swojej žonu w dowolu přebywach, mi nadpadže, zo so tam někotre wjesne mjena skónča ze zložku „ic, vic“, na každy pad husćišo hač hewak w pomórskim kraju. Tak namakaš scěhowace městna: Zürkvič, Vaschvič, Granskevič, Libnitz, Silvič, k tomu Zubzow, Stresow, Tilzow, štož wšo pokazuje na słowjanski pochad. Haj, słowo „Rügen“ same je serbske a rěka w našej rěči „Rujany“ abo prjedy jenož „Rana“. Tam su před 1000 lětami Ranojo bydliłi, stary sewjerny serbski ludžik. My znajemy wšitcy Kap Arkonu cyle w pońocy našeje republiki. Tam so namaka jako prastare dopomnjeće serbskeje nabožiny a kultury hrodžišo. Wězo mamy tajke pola nas tež wšudžom. Ale to na Arkonje je abo bě wosebje wulke a móčne. Wulki džěl je so w běhu lěstotkow přez morjo wotdrjebił. Dalo ko stawjene pak je tuto hrodžišo přez swjatnicu boha Swjantowita, kotrehož tam česćachu. My widžimy tu stary templ a cyle sydlišće wo wobrazu, wězo njeje to fotografija ani historiske rysowanje, ale rekonstrukcije pozdžišeho časa. Ale někak móžemy sebi to wšo na tajke abo podobne wašnje předstajić. Bajka chce tež wědźec, zo w srjedžišču swjatnicy hoberska postawa tuto pohanskeho boha stejese. W Altenkirchenskej cyrkwi, do kotrejež Kap Arkona słuša, pokazuja džensa hišće kamjeń na scěnje z reliefom wo Swjantowiće. Ale wono so praša, hač to wšo historisce trjechi. My wěmy, zo njejsu sebi stari Serbja wobrazy a postawy wo swojich bohach činili. Jich wěra bě nabožina natury. Woni so modlachu k boham a přiboham, k dobrym a zlym du-

cham w lěsu, w hajach, při rěčkach, snano tež na horach. Přewjele wo tym wšěm znate njeje. Tempłow a swjatnicow njejsu stari Serbja wjele měli. A hdžež jich běše, stejese to snano někak pod germanskim wliwom.

Historiski fakt běše pak na každy pad, zo so w swjatnicy na Arkonje modlachu k hlównemu bohu Swjantowitej, kotrehož Serbja tež w druhich krajinach česćachu pod druhim mjenom (Radegast, Radohósc, Triglaw atd.). Kak su naši wótecoj tu (Milčenjo) wyšemu bohu rěkali, nam njeje znate. Na žadyn pad njejsť horje Bělobóh a Čornobóh za to dopomnjenskeje městnje historiskeho raza.

Historiski fakt pak — zo bychmy

so zaso wróćili ke kupje Rujany — je dale, zo krasnosť templa w Arkonje dołho njewobsteješe. Po zdaću čujachu so Serbja w swojim hrodžišču jara wěsći. Wot dweju strownow sem škitaje jich morjo z wysokim brohom. Nasypana murja pak běh „50 ločćow“ wysoka. A tola poradži so Danam, w lěće 1168 nad nimi dobyć. Njepřečeljo nanosychu slomu, kotruž zapalichu. Woheń so wupfestrě na drjewjanu twjerdžiznu, a wšitko — z nim swjatnica — so spali. Danojo sej po tym cyłu kupu podčisnychu a přinjesechu ludžom křesćansku wěru, bohužel nic na zakładže dobrowólnošće, ale z mocu a z mječom, potajkim nic po myslu toho, kiž so k hodam narodži, jako so spěwaše „měr na zemi“. La.

Roman wo Handriju Zejlerju

Horliwa přečelka Serbow, wobdarjena česka spisowačelka, dr. phil. Bohumila Šretrová, je napisala roman wo našim wulkim serbskim basniku Handriju Zejlerju. Z wobdźiwanja, z česćownosće a z lubosće k našemu wótčincej je nam po historiskich datach a z lubej fantaziju dариła tutu krasnu knihu, kotruž wam poručamy jako hodowny dar za tych wašich swójbných, kotřiž maja serbsku rěč a serbsku kulturu lubo.

Kniha ma titul

„POŽČONKA NA ČESĆ“.

My z njeje wocišćimy mały wotrězk – wopyt Handrija Zejlerja pola swojeho wosadneho fararja Lubjenskeho na Michalskej farje w Budyšinje, prjedy hač wotjědže do Lipska na teologiski studium.

Tutoho wopyta bě so Zejler trochu bojał, bojał so runje tohodla, zo jemu Lubjenski na tutym dnju pjenjezy na přenje měsacy přebywanja w Lipsku da. Wědže drje, zo to tak přinđže, ale horda mysl basnika – a basnik džě wón tehdy hižo bě – boje so začuca jalmožny. Lubjenski pak njeby Lubjenski byl, přijomny, luby, čućiwy a woprawdže dobry čłowjek, hdy by tule čětro loskočiwu situaciju tak rozrisač njemóhl, zo njebě wona scyła ponižowaca, ale zo zbudži w Handriju, w jeho wutrobje, hordosć a sprawnu radosć. Lubjenski rjekny tehdy:

„Handrijo, tele pjenjezy, kotrež ći ja nětko dawam, to njeje žadyn dar! To je požčonka! Požčonka na česć, Handrijo! Nihdže so wona njezapisa, a tola budžeš ju ty jónu wróco sptać dyrbjeć! Słyšiš, hólče, spomjatkuj

sej to derje. Džensa dóstawaš tute pjenjezy wote mnje a wot cyleho rjada wótčincow, kotřiž kruće wěrja, zo budžeja twoje studije našemu narodnej pomhać. Wěrimy ći, mamy dowěru k tebi. A ty wuplaćiš jónu, hdyž budžeš to móc, tute pjenjezy, nic pak zaso jako někajki dar, ale jako dalšu požčonku tym, kotřiž budžeja je potom trjebać! Wěš, to je takrjec tajki zloty rječaz přečelstwa, praweho, skutkowneho přečelstwa, a jenož někajki hotowy bojzliwec by jón přetorhnyć móhl. Ty, Handrijo, jón njeprětorhnyš, wo tym sym přešwědčeny. Tež mi je so wón jónu do ruki podał, prjedy hač z Budyšina do Lipska na studije wotjědžech. Naš nan – mały hajnik w Rachlowje – njebě wo ničo bohatši hač twój, myslu, zo hišće chudši, a měješe nimo mnje hišće štyri džěci. We wonym času sym tutu požčonku ja přijal! To je požčonka na česć a wot džensniša je to twój čestny doh!“

Kak buchaše Zejlerjej wutroba, jako přijimowaše wón tele pjenjezy z rukow lubowaneho wučerja, kotryž bě w nim rozplomjenil wótčinsku lubosć a narodnu hordosć, wučerja, kotryž bě jeho nawučil rjanu, bjezporočnu serbsčinu a lubosć k tutej swojej mačerščinje, wučerja, kotremuž bě so jako přenjemu dowěrjał ze swojimi basniskimi pospytami a ze wšěmi radosćemi a čežkosćemi swojeho mlodeho žiwjenja, ze swojimi sonami, nadžijemi a bojoscćemi –, jako zastawu přichodneho džěla a přichodnych winowatosćow.

Kniha płaci 3,90 hr a je dóstac w Budyšinje w „Domje knihi“ na drože Karla Marxa.

Ž wosadow

Serbski kantor Pawoł Gerhard Króna pjećasydomdzesatnik

Na dnju 21. decembra swjeći lětsa w jubilejnym lěće našeje wosady swojeje 75. narodny kantor a wučer na wuměnk Pawoł Gerhard Króna w Minakale. Narodźiwši so w Bukecach jako syn Handrija Króny w Bukecach, je po šulskim času tam wot lěta 1912–19 wopytał krajnostawski seminar w Budyšinje a potom je z najwjetšej swěru skutkował w serbskich šulach. 1920 bu w Rachlowje pod Čornobohom jako serbski pomocny wučer přistajeny. Jutry lěta 1925 přewza zastojnstwo šulskeho wjednika w Stroži w Bartskej wosadze. W lěće 1928 přinđže wottam do Minakala. Jeho cyły dalši žiwjenski puć je z Minakałskej wosadu nanajwušo zwjazany. W přerich lětach swojeho Minakałskeho časa běše tež pola nas šulski wjednik a w samsnym času kantor. Ze wšěj lubosću wěnowaše so skutkowanju serbskeho towarstwa „Statok“. Pod jeho wjednistwom je cyrkwinski chór na wšělake wašnje přez spěwanje a hry serbske kulturne žiwjenje podpěrał a spěchował.

Druha swětowa wójna přetorhny wšu dobrou a žohnowanu službu mjez serbskim narodom. Tež wón dyrbyeše

někotre lěta daloko wot lubowaneje domizny a wot swójby być, a to nětk hižo k druhemu razej w žiwjenju. Powónje wróci so z ameriskeje jatby a přewza znova zastojnstwo jako kantor a tež jako katechet. Wot lěta 1952 hač do 1. 1961 bě zaso w šulskej službě. Chorosće dla dyrbyeše so 1961 na wuměnk podać.

Ale njeđiwajo běše tež w poslednich lětach tola přeco zwólniwy k službě w našej wosadze. Minakałska wosada sej jeho dobrou službu wysoko waži. Naša wosada je jenu džakowna, kak je so wosebje w poslednich lětach zaso za cyrkwinske naležnosće zasadzil.

Zahorjenje za cyrkwinsku hudźbu je so jemu zdžeržalo. Tuž rady w našim Božim domje byrgluje. Naše nowe byrgle so jemu na wosebite waš-

nje lube. Husto zastupuje na serbskich a němских Božich službach w Minakale a tež w susodnych wosadach.

Wón je tež horliwy Serb. Štō njeby jeho znał wšůdžom w Serbach! Njech je to kublanski džěń w měsće abo ekumeniska nutnosć, zeńdženje serbskich sobudželačerjow skladnostnje Cyrkwinskeho dnja abo druhe serbske zeńdženje, přeco je mjez nami.

Našemu jubilaraj přejemy z cyleje wutroby wjele dobreho a hišće dalši žohnowany žiwjenski wječor hromadže z jeho lubej mandželskej. Njech da jemu Knjez cyrkwje, kotremuž je cyle žiwjenje služil, dale móc a předewšěm strowotu, zo móžemy jeho hišće wjele lět mjez nami měć.

Njeswaćidło: Swěrnaj serbskaj kemšerjej Arnošt Sołta a jeho mandželska Ida rodž. Nowakec z Wětrowa móžeštaj 1. 10. 1972 w čilosći a strowosći swój zloty kwas swjećić. Jubilaromaj přejemy z cyleje wutroby dale Bože žohnowanje. Njech je jimaj hišće dołhi čas strowofoa spožčena. Jeju pilne ruki a spěšne nohi pomhaju tak mnohim. Kajki to hnujacy napohlad, hdyž widžimy sotru Sołčinu z wulkimi wačokami na kolezu z Njeswaćidła horje do Wětrowa jěć. Za wšěch možnych je wšo možné nakupowała. Lěta dołho roznošuje we Wětrowje „Pomhaj Bóh“. Za tajku lubosć džakujemy so jubilaromaj jara wutrobnje.

Hučina: 19. njedzeli po swj. Trojicy, 8. 10. 1972, běše porno němскеj tež serbska wizitacija. Hromadže z wosadnym fararjom Arnoštom Hornčerjom připowědaše Serbski superintendent serbskej wosadze Bože słowo. Wokřewjace bě, wosadneho fararja dobrou serbsčinu slyšeć. Ze swojim měrnym a nutrnym wašnjom zamóže wosadnym stroštnje do wutroby rěćeć.

Njeswaćidło. 6. oktobra 1972 móžeštaj Jan Prjeca a jeho mandželska Marta rodž. Hercec žadny jubilej dejmantoweho kwasa swjećić. Jubilaromaj přejemy z cylej wutrobu dale miły wječor žiwjenja a hišće wjele dobrych dnjow wosrjedž lubych džěci a džěcidžěci.

Strukturalna analiza w Hornjołužiskich wosadach

Na wokrjesnej synodze dnja 11. 11. 1972 je so wosebje wo prašenjach strukturalneje analize jednało.

Što je to poprawom, strukturalna analiza? Zawěsće su při tutym předewzaću wšelke motiwy kmótrili, ale chcu tu jenož wo pozitiwných rěćeć. Na wědomostne wašnje ma so raz přěpytować, kak z našimi wosadami a wosadnym žiwjenjom steji, hač hišće formy džeržimy, kiž běchu před 50 abo 100 lětami runje prawe, hač naše srědki a mocy prawje zasa džamy a druhe wjace. Kak ma cyrkej po puću do přichoda hić jako wosada Chrystusowa, kiž ma nadawk „sól a swěca swěta“ być. Tomu su zwoprědka tak wšelke ličby nuzne, kiž sej poměrnje wjele časa a mocy zdajaja a zdžěla tež fantaziju.

Hižo džensa so pokaza, zo su iniciatorojo wšě možné faktory wobkedžbowali, ale na to njesu při ze-

stajenju naprašnika kedžbowali, zo móhl w hornjolužiskich wosadach serbska zašłosć a přitomnosć faktor być, kiž je dosć wažny za hlubše zapřiće naše domizny. Smy dočasne na tutón moment skedźbnili. Nětko so najskeje wěsty džěl naprašnika doda. Nam wosebje wo konkretne data a faktory dže, dokelž mamy naše džělo mjez Serbami znowa rjadować. Njehamy však tótko ewangelskeho Serbowstwa być, a tak budže wosebje wažna wěc, zo we wjetšich cyklach myslimy a džělamy. Njesebična pomoc Serbow budže

potajkim nuzna, zo njebychu družu „dopokazali“, zo ewangelske Serbstwo hižo wjace njeje. Napišće we swojich wsach mjeno, předmjeno, napismo a starobu tych, kiž so z Wami hišće serbsce někak dorozumja a kiž maja zajim za serbske wosadne žiwjenje. Pomhajće Wašemu cyrkwinskemu předstejerstwu a wosebje serbskim zastupnikam, zo by po možnosti prawy wobraz nastal. Kóždy čas steji w tutych prašenjach Wam k pomocy Pawoł Wirth, farar Klukšanski, z telefonem 0 29 22 50.

Njeprašej so dołho, pomhaj!

Ciche, zbožne hody

Hody so bliža. Swjedžeń, kiž so po mojim měnjenju najrjeńšo w swójbje woswjeći. Zlě pak za tych, kotřiž su sami lutcy na swěće. A tajkich namakaš w kóždej wosadze.

Naša luba křesćanska sotra je tež jedna z tych, kotřiž nikoho ze swojich lubych na swěće nima. Sama je dosć bédna. Wona ma skrjebnjenej noze a ruce. Hubjenje so jej rěči. Serbsce ju lěpje zrozumiš hač němce. To však je husto, zo so w maćeršćinje lěpje rěči. Na serbskich kemšach ju přeco widžiš. Hdyž ju „z Božeho słowa witaš“, to hladaš do blyšćateju wočow. Džakowna je, zo je zaso Bože słowo móhla w lubownej serbskej rěči slyšeć.

Patoržica bě so přibližiła. Štož trjebaše k jědźi, bě sej nakupiła — a něšto swěčkow k tomu. Na Božu noc so hotowaše. Tola do toho chceš hišće 90lětnu česku starušku wopytać. Tutaj žona je hišće jedna z tych, kotřiž běchu so za čas natwara našeje wulkeje twornje ze susodneje Českeje k nam přesydlili.

Naša luba sotra zaswěći adwentsku swěčku a zaspěwa starušce něšto hodownych spěwow. Kotra z wobeju drje bě při tym ta najwjeselša?

Bórce z wěže zwony do Božeje nocy klinčachu. Tuž so młódsa wot staršeje rozžohnowa a chwataše do Božeho domu. Nutrnje poslučaše na znate připowědanja profetow a na słowa jandžela:

Džens wam je narodžilo so wot čistej knježny džěćatko.

Po kemšach ju přeprošachu na hodžinku do farskeho domu, ale wona

nochcyše. Domoj wona chwataše. Stwičku drje bě sej wutepiła, ale hodownje wupysiła ju lětsa njebě kaž hewak druge lěta.

„Za čo sym poprawom tak wjele swěčkow nakupiła?“ sej pomysli.

Tu je ta rjana, wulka, krasnje wudebena, kotruž bě darjenu dóstała. Tu zaswěći a zestaja wokoło njeje te druge, małe swěčki. Při kóždej so pomodli za někoho we wsy. Wšudžom stejachu nětk swěčki! Skónčnje sej zaspěwa sama za sebje hodowny kěrluš strošna a džakna, zo je so tež za nju Zbožnik narodžił.

Jako nam wo tym druhu džen hodow powědaše, wědžach, zo bě so tež za nas modliła — tale dobra duša.

Tuchwilu přebywa w Drježdžanskej chorowni a je našich modlitwow potřebna.

Bóh daj jej tež lětsa žohnowane hody. HaTa

Šula mjelčenja

W juhoitalskim měsće Kroton běše wokoło 550 do Chrystusa filozof Pythagoras žiwy. Wón bě sebi nadawk stajił, z filozofiju počiwosć čłowjekow wzrodzić. Tohodla hromadźowaše młodych mužow, kotrychž zjednoći w zwjazku, zo by jich za swoje ideje zahorił. Štož je do tutoho zwjazka zastupić chcył, mješe najprjedy dołhi čas pruwowanja přetrac. Tónle čas mjenowaše Pythagoras „šulu mjelčenja“. Měsacy dołho njesmědžeše nowačk, kotryž chcyše do zwjazka, rěčeć. Jenož tón, kotryž móžeše na tajke čežke wašnje sam sebje wobknjezić, smědžeše so Pythagorejski mjenować. — Někotremužkuli drje budže tajki nadawk džiwnuški, haj snano swětacyzu a wašničkoytu. Što je so dyrbało na to wašnje docpěć? Dlěše mjelčenje dawa čłowjekej možnosć koncentracije. Štož čitamy, slyšimy, do nas přijimamy, to dyrbimy přeprowować a předžělać. Štož hnydom wo tym, štož je slyšał abo widžał, rěčeć dyrbi, tón wostanje zwjercha a njemóže so potajkim do hlubin zanurić. Kak husto wšitko, štož smy slyšeli abo čitali, hnydom zrozřecimy. Mjelčenje pak je rola, kotraž symješko mysle přijima a w kotrymž móže rosć. Wulcy myslerjo wšitkich časow běchu zwjětša mjelčacy ludžo. Wjace hišće! Mójzas přija zjewjenje, hdžež jeho Knjez do swojeje služby wołaše, w samoće pusciny; wo Mohamedže, kotryž je nabožinu islama zažožil, tež

rěka, zo je mjelčał. A tež Buddha slyša do mjelčakow. W pusciny, potajkim w samoće, spytowaše čert Jězusa. Přeco zaso je Jězusa do samotnosće chodzil, a tam je bójske mocy čerpał. Dyrbimy mjelčeć, chcemy-li Boha slyšeć.

Mjelčenje pak je tež wažne a čežke zwučowanje sebjewobknježenja. Smy tola zwučeni, na wšitko, štož so na nas abo do nas měri, z wulkim hłosom wotmołwić. Strožimy-li so, tak zakřiknjemy, čerpimy-li bolosće, tak stonamy. Čim mjenje móže so čłowjek wobknjezić, čim wotřišo so wón wozjewja. Někotryžkuli hižom što wě kak wotře zarjeji, hdyž jenož jeničku škleńcu něšto spowroći. Kak jara pak změruje, hdyž je w tajkej situaciji čłowjek pódla, kotryž móže so wobknjezić. Tomaš Kempenski praji: „Mjelčenje erta je wulka pomoc, sej měr wutroby dobyć.“

Mjelčeć dyrbimy tež móc wo potajnstwach, kotrež je nam tón abo tamny dowěrił. Štož při tym njemóže hubu džerčeć, zhubi dowěru čłowjekow a dobudže sej zacpěće. Trjebamy-li dobru radu, džemy k někomu, wo kotrymž sej myslimy, zo móže mjelčeć. W někotrymžkuli mandželstwje, w někotrymžkuli swójbje abo drugej zhromadnosći by zawěsće wjace pokoja bylo, bychy-li ludžo móhli lěpje swoju hubu zwuždzić.

W čerpenju mjelčeć, to drje je najčeše, štož móžemy nawuknyć. Kak wjele čerpjacych, chorych čłowjekow počezuje sebi a swojim blišim žiwjenju — hdyž wot ranja hač do nocy pře swoju nuzu skiwla. A što z tym dobudža? Skorženje a skiwjenje njeje hač dotal hišće pomhało, někajku nuzu přewinyć.

„Hladajće... zo byšće spokojom byli!“ pisa japoštoł Pawoł w 1. listě na Tesaloniskich. Z tym pak měni wjace hač Pythagoras ze swojeje „šule mjelčenja“. Wón, japoštoł Pawoł, myslí na mjelčenje, kotrež so měri na Boha. Tuto mjelčenje pak je wuslědk tróšnjeje wěstosće: „Bóh je wjetši hač naša wutroba a wě wšitko.“

Přispomnjenje k wobrazej našeho njeboh přecela Pawoła Tomki na 5. stronje. Alba je w lutherskich cyrkwach mało znata. W našich serbskich wosadach duchowni ju noša při Božim wotkazanju, při křćenicy, tež na róčnych časach a při wosebitych skladnosćach. Alba pak nas Serbow zwjazuje z lutherskimi duchownymi w Pólskej a w Słowakskej, njeh ma tam trochu hinašu formu.

Boža miłosć spožč Wam wšem,
lubi čitarjo,
rjany, strowy,
žohnowany hodowny róčny čas.
Redakcija „Pomhaj Bóh“

Tole čisło płaći 0,50 hr.

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. — Wuchadza jónkróc za měsac z licencu č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Hłowny zamožity redaktor: superintendent Gerhard Wirth - Njeswačidski. — Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin. — Čisće: Nowa Doba, čisćerňa Domowiny w Budyšinje (III-4-9-2417).